

NÁLEZ *IBALIA JAKOWLEWI* JACOBSON, 1899 (HYMENOPTERA: CYNIPOIDEA: IBALIIDAE) NA SLOVENSKU PO 70 ROKOCH

Ľubomír VIDLIČKA, LADISLAV ROLLER

Ústav zoológie SAV, v. v. i., Dúbravská cesta 9, 845 06 Bratislava, Slovensko;
e-mail: lubomir.vidlicka@savba.sk; ladislav.roller@savba.sk

VIDLIČKA, Ľ. & ROLLER, L. 2026. Discovery of *Ibalia jakowlewi* Jacobson, 1899 (Hymenoptera: Cynipoidea: Ibalidae) in Slovakia after 70 years. *Entomofauna carpathica*, 38(1): 81-86.

Abstract: The paper summarizes all hitherto published data on all representatives of the genus *Ibalia* in Slovakia. Unpublished data on specimens deposited in the collections of the Slovak National Museum – Natural History Museum in Bratislava from Slovakia and Moravia are also included. The second record of *Ibalia jakowlewi* in Slovakia after 70 years is documented.

Key words: faunistics, ibaliid wasps, Slovakia

ÚVOD

Ibalidae sú malá čeľaď blanokrídlavcov (Hymenoptera) zahrňujúca celosvetovo len 3 rody v Holarktickej a Orientálnej oblasti s 22 recentnými druhmi (*Eileenella* – 1 druh, *Heteribalia* – 7 druhov a *Ibalia* – 14 druhov). V Európe sa vyskytujú iba zástupcovia rodu *Ibalia* (2 druhy z podrodu *Ibalia* a 1 druh z podrodu *Tremibalia*). Všetky druhy z čeľade Ibalidae sú parazitoidmi lariev hrubopásych (Symphyta) z čeľade pílokovitých (Siricidae), ktoré sa vyvíjajú v listnatých aj ihličnatých drevinách. Druhy z podrodu *Tremibalia* sa vyskytujú v listnatých lesoch, kde parazitujú zástupcov Tremicinae (rod *Tremex* sp.) a druhy podrodu *Ibalia* žijú v ihličnatých lesoch a parazitujú na zástupcoch Siricinae (*Sirex* sp., *Urocerus* sp., *Xeris* sp.) (LIU & NORDLANDER 1994).

Všetky tri európske druhy sú pomerne vzácne tak u nás, ako aj v ostatných európskych štátoch. Prvým objaveným druhom u nás bol *Ibalia leucospoides* (Hochenwarth, 1785). Z Korytnice ho uvádza MOCSÁRY (1878) a neskôr pridal ešte lokality Brusno (kúpele) a Trenčín (MOCSÁRY 1897). Jednu samičku tohto druhu našiel aj Pfeffer vo Vysokých Tatrách v júli 1931 (KOLUBAJIV 1938) a samčeka chytil Čapek v Banskej Štiavnici v júni 1958 (LJUBOMIROV et al. 2006). Jednu samičku našiel Kr. Pospíšil v Kľačanoch 23.VIII.1955, uložená je v Prírodovednom múzeu SNM v Bratislave (nepubl. údaj). Druh *Ibalia rufipes* Cresson, 1879 (syn.: *I. drewseni* Borries, 1891) je zo Slovenska tiež známy dlhšiu dobu, zaznamenaný je v Enumeratio (MIKULA 1989) aj v Červenom zozname

(LUKÁŠ 2001). Konkrétna lokalita bola publikovaná iba jedna: Banská Štiavnica, 725 m (SPRADBERY 1970). V Prírodovednom múzeu SNM v Bratislave je uložených 16 jedincov tohto druhu, ale všetky boli zberané Miroslavom Kocourkom vo Vyškove na Morave 14.-20.V.1966 (nepubl. údaj). Druh *Ibalia jakowlewi* Jacobson, 1899 bol na Slovensku chytený iba raz. V Banskej Štiavnici ho v júni 1955 chytil Miroslav Čapek a exemplár je uložený v Národnom múzeu v Prahe (HOLLÝ et al. 2012).

MATERIÁL A METODIKA

Dňa 5.III.2025 bola v Medovarciach na Brale (Krupinská planina) postavená Malaiseho pasca kvôli faunistickému výskumu (obr. 1). Hmyz bol odoberaný do 14.XI.2025. Okolie pasce tvoril riedky porast dubov cerových (*Quercus ceris*). Stromy na tejto xerothermnej lokalite dosahujú aj vo vyššom veku len malé rozmery. Medzi dubmi je možné nájsť aj iné druhy stromov, najmä javor poľný (*Acer campestre*), hrab obyčajný (*Carpinus betulus*) a hrušku obyčajnú (*Pyrus communis*).

Obr. 1. Malaiseho pasca na lokalite Medovarce-Bralo, 22.VII.2025. Foto Ľ. Vidlička.

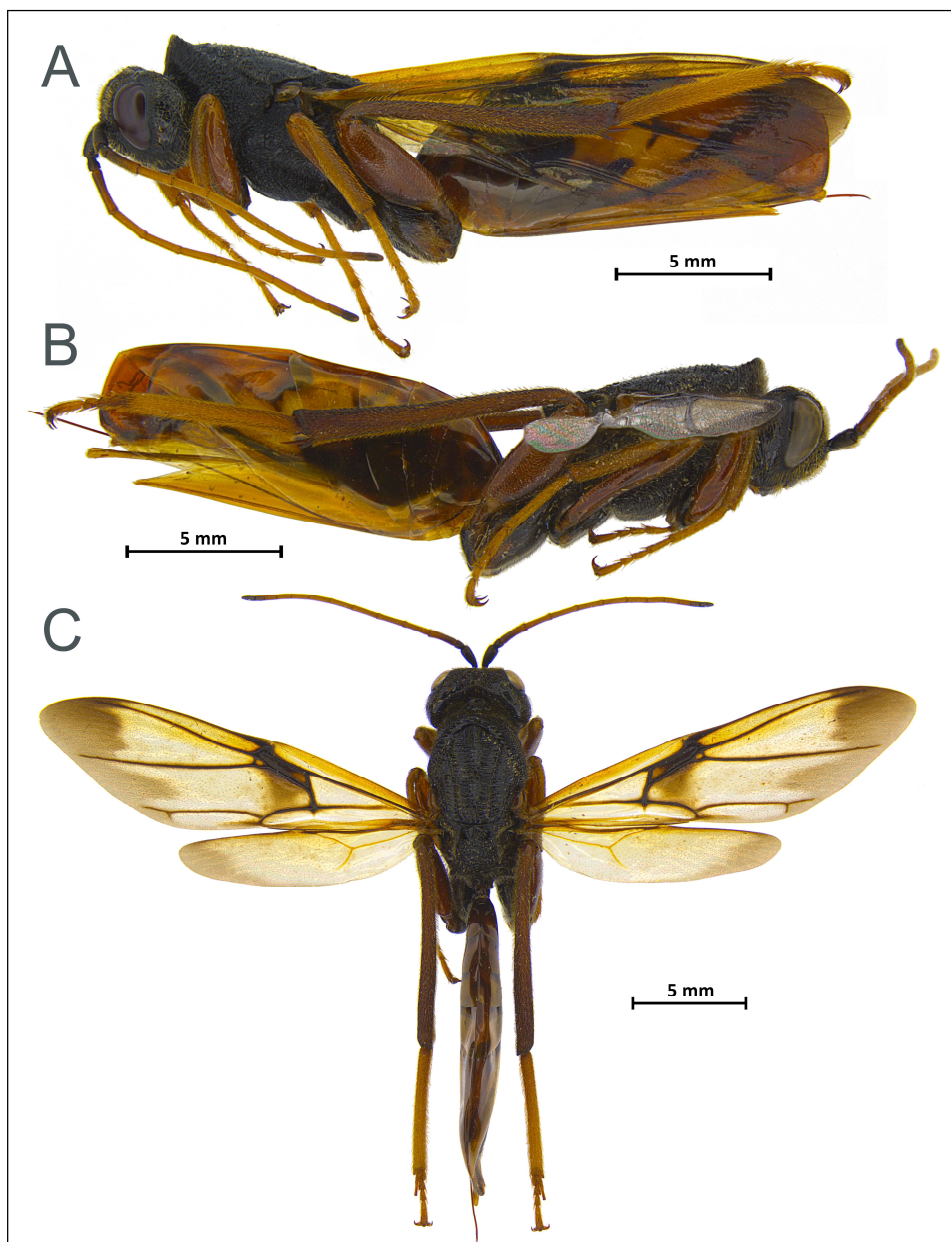
Fig. 1. Malaise trap on the locality Medovarce-Bralo, 22.VII.2025. Photo Ľ. Vidlička.

VÝSLEDKY

***Ibalia jakowlewi* Jacobson, 1899 (Hymenoptera: Ibalidae) – obr. 2**

1♀ – Medovarce-Bralo [48°14'11.89"S, 18°59'32.25"V], 202 m n. m., 29.V.-5.VI.2025, MT, leg. & det. Ľ. Vidlička & L. Roller

Tento zriedkavý druh sa podarilo zaznamenať na Slovensku po 70 rokoch. Druhý nález pre Slovensko.

Obr. 2. Samička *Ibalia jakowlewi* zaznamenaná pomocou Malaiseho pasce na lokalite Medovarce-Bralo. **A)** nepreperovaný jedinec, **B-C)** preparovaný jedinec. **A)** pohľad z ľavej strany, **B)** pohľad z pravej strany, **C)** pohľad zhora. Foto Ľ. Vidlička.

Fig. 2. Female *Ibalia jakowlewi* recorded by Malaise trap on the locality Medovarce-Bralo. **A)** unprepared specimen, **B-C)** spread specimen. **A)** left lateral view, **B)** right lateral view, **C)** dorsal view. Photo Ľ. Vidlička.

DISKUSIA

V Európe a kontinentálnej Ázii parazituje *Ibalia jakowlewi* na druhoch *Tremex fuscicornis* (Fabricius, 1787) a *T. magus* (Fabricius, 1787) (REDER 2020), v Japonsku na *Tremex longicollis* Konow, 1896 (YASUMATSU 1943). Imága zvyčajne lietajú od mája do júna, ale zaznamenané boli aj v júli a auguste. Lietajú veľmi pomaly a pri výletových otvoroch sa zdržiavajú pomerne dlho (REDER 2020).

Druh *Ibalia jakowlewi* je najvzácnejším druhom rodu *Ibalia* na Slovensku i v Európe. Je známy aj z okolitých krajín, zvyčajne bol chytaný jednotlivo. V Čechách je známy z troch lokalít (1978-2008) a na Morave z dvoch lokalít (1948-1958) (HOLLÝ et al. 2011). Jednu samičku chytil na Morave v obci Pavlov dňa 7.VI.1966 zberateľ Miroslav Kocourek, uložená je v Prírodovednom múzeu SNM v Bratislave (nepubl. údaj). V Rakúsku bol jeden exemplár chytený vo Viedni v roku 1950 (MADL 2004), v Poľsku je druh známy zo 4 starších (NOSKIEWICZ 1957, KIERUCH 1973, 1974) a 4 novších (2002-2021) lokalít (HILSZCZAŃSKI & TATUR-DYTKOWSKI 2021). V Nemecku bol po prvý raz chytený v roku 1949 (BISCHOFF 1953), 13 jedincov dochoval v roku 1953 MUCHE (1955, 1961) z brezy v Sasku, hromadný nález (14 jedincov na jednom kmene) bol zaznamenaný aj v máji 2020 v spolkovej krajine Porýnie-Falcko (REDER 2020). Druh bol zaznamenaný aj vo Fínsku (MARTIKAINEN & VIITASAARI 1996) a v roku 2017 aj v Taliansku (DAL POS 2017). Známy je tiež z Ruska (Irkutská oblasť – terra typica (JACOBSON 1899), Primorský kraj (MELIKA 2012, 2019), Altaj a Južné Kurily (SUNDUKOV 2018)), Japonska (YASUMATSU 1937) a Kórei (CHOI 2013). Existujú aj údaje o jeho výskyte v Gruzínsku a na Ukrajine (SUNDUKOV 2018).

POĎAKOVANIE

Za pravidelný výber Malaiseho pasce v Medovarciach chceme poďakovať Romanovi Csefalvayovi a za vypreparovanie jedinca Braňovi Endelovi.

Práca bola podporená grantom VEGA 2/0087/25.

LITERATÚRA

- BISCHOFF, H. 1953. *Ibalia jakowlewi* Jacobs., ein neuer deutscher Siriciden-Parasit, sowie Bemerkungen über die weiteren deutschen Ibaliden (Hymenoptera: Cynipoidea: Ibalidae). *Beiträge zur Entomologie* 3(5): 536-540.
- DAL POS, D. 2017. First record of *Ibalia jakowlewi* Jacobson, 1899 and of the subgenus *Tremibalia* for Italy (Hymenoptera, Cynipoidea, Ibalidae). *Bollettino del Museo di Storia Naturale di Venezia* 68: 53-57.

- HILSZCZAŃSKI, J. & TATUR-DYTKOWSKI, J. 2021. Rozmieszczenie *Ibalia jakowlewi* Jacobson, 1899 (Hymenoptera: Ibaliidae) w Polsce z nowymi stanowiskami gatunku. *Acta entomologica silesiana* 29: 1-4.
- HOLÝ, K., MACEK, J., LAUTERER P. 2011. Occurrence of Ibaliidae (Hymenoptera: Cynipoidea) in the Czech Republic. *Sborník Severočeského Muzea, Přírodní Vědy* 29: 201-210.
- HOLÝ, K., PSOTA, V., ŠŤASTNÁ, P., MACEK, J. 2012: Faunistic records from the Czech Republic and Slovakia (Hymenoptera: Ibaliidae, Ichneumonidae). *Acta Musei Moraviae, Scientiae biologicae* 97(2): 65-68.
- CHOI, W.-Y., LEE, J.-W. & SUH, K.-I. 2013. Taxonomic review of the family Ibaliidae (Cynipoidea: Hymenoptera) from Korea. *Entomological Research*, 43: 135–141.
- JACOBSON, G. 1899. Duae Ibaliae novae (Hymenoptera, Cynipidae). *Annuaire du Musée Zoologique de l'Académie Impériale des Sciences de St.-Petersbourg* (Ежегодник Зоологического Музея Императорской Академии Наук) 4: 288-291.
- KIERYCH, E. 1973. Ibaliidae (Hymenoptera, Cynipoidea) of Poland. *Annales Zoologici* 11: 349-359.
- KIERYCH, E. 1974. Część XXIV Błonkówki – Hymenoptera Zeszyt 22 Ibaliidae. *Klucze do oznaczania owadów Polski*, PAN, Warszawa, 12 pp.
- KOLUBAJIV, S. 1938: Výskyt vzácných hymenopter v Československu. *Časopis Československé společnosti entomologické* 35: 21-28.
- LIU, Z. & NORDLANDER, G. 1994. Review of the family Ibaliidae (Hymenoptera: Cynipoidea) with keys to genera and species of the world. *Entomologica scandinavica* 25(4): 377-392.
- LIUBOMIROV, T., RAIKOVA, M. & GEORGIEV, G. 2006. Ibaliidae and Embolemidae (Insecta, Hymenoptera), New Families to the Fauna of Bulgaria. *Acta Zoologica Bulgarica* 58(3): 425-430.
- LUKÁŠ J. 2001. Červený (Ecosozologický) zoznam blanokrídlovcov (Hymenoptera) Slovenska. (Red (Ecosozological) list of Hymenoptera of Slovakia). In: BALÁŽ, D., MARHOLD, K. & URBAN, P. (Eds) Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska. (Red list of plants and animals of Slovakia). *Ochrana Prírody* 20(Suppl.): 129-133.
- MADL, M. 2004. Erstnachweis von *Ibalia (Tremibalia) jakowlewi* Jacobson, 1899, für Österreich (Hymenoptera, Cynipoidea, Ibaliidae). *Beiträge zur Entomofaunistik* 5: 125
- MARTIKAINEN, P., VIITASARI, M. 1996. The family Ibaliidae (Hymenoptera, Cynipoidea) in Finland with *Ibalia jakowlewi* Jacobson new to Fennoscandia. *Sahlbergia* 3: 24-27.
- MELIKA, Zh. 2012. Superfamily Cynipoidea, pp. 139-146. In: LELEJ, A.S. (Ed.) *Annotated catalogue of the insects of Russian Far East*. Volume I. Hymenoptera. Dalnauka, Vladivostok.

- MELIKA, Zh. 2019. Superfamily Cynipoidea, pp. 58-76. In: BELOKOBYLSKIJ, S.A. & LELEJ A.S. (Eds) *Annotated catalogue of the Hymenoptera of Russia*. Volume II. Apocrita: Parasitica. Proceedings of the Zoological Institute of the Russian Academy of Sciences, Supplement 8, Saint Petersburg.
- MIKULA P. 1989: Cynipoidea, pp. 129-132. In: ŠEDIVÝ, J. (Ed.) *Enumeratio insectorum Bohemoslovakiae. Check list of Czechoslovak insects III (Hymenoptera)*. *Acta Faunistica Entomologica Musei Nationalis Pragae* 19: 1-194.
- MOCSÁRY, S. 1878. Adatok Zólyom és Liptó megyék faunájához. *Matematikai és Természettudományi Közlemények* 15(1877/8): 223-263.
- MOCSÁRY, A. 1897. Hymenoptera. *Fauna Regni Hungariae. Animalium Hungarum Hucusque Cognitorum Enumeratio Systematica*. Regia Societas Scientiarum Naturalium Hungarica, Budapest, 115 pp.
- MUCHE, W.H. 1955. Zweites Auftreten von *Ibalia jakowlewi* Jacobs in Deutschland. *Mitteilungen der Deutsche Entomologische Gesellschaft* 14-19: 20.
- MUCHE, W.H. 1961. *Ibalia jakowlewi* Jacobs. *Entomologische Nachrichten* 5(9): 69-70.
- NOSKIEWICZ, J. 1957. Stanowiska *Ibalia jakowlewi* Jacobs. (Hym., Cynipidae) we Wrocławiu. *Polskie Pismo Entomologiczne* 26: 101-107.
- REDER, G. 2020. Die Bunte Dornwurmwespe – *Ibalia (Tremibalia) jakowlewi* Jacobson – in Rheinland-Pfalz (Hymenoptera: Cynipoidea: Ibalidae). Fauna und Flora in Rheinland-Pfalz. *Zeitschrift für Naturschutz* 14(2): 599-604.
- SPRADBERY, J.P. 1970. The biology of *Ibalia drewseni* Borries (Hymenoptera: Ibalidae), a parasite of siricid woodwasps. *Proceedings of the Royal Entomological Society of London (A)* 45(7-9): 104-113.
- SUNDUKOV, Yu.N. 2018. First record of the family Ibalidae (Hymenoptera) from the Kuril Archipelago, Russia. *Far Eastern Entomologist* 358: 24-28.
- YASUMATSU, K. 1937. Ibalinae of Nippon (Hym, Cynipidae). *Insecta Matsumurana* 12(1): 13-19.
- YASUMATSU, K. 1943. The prepupal stage in Cynipidae, demonstrated by *Ibalia takachihoi* Yasumatsu (Hymenoptera). *Mushi* 15: 89-92.